

ОНА ТИЛИ ТАЪЛИМИДА ЎҚУВ ТОПШИРИҚЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШНИНГ ЛИНГВОДИДАКТИК ХУСУСИЯТЛАРИ

DOI: 10.53885/edinres.2021.67.12.003

Ғ. Ҳ. Ҳамроев

Алишер Навоий номидаги Тошкент давлат ўзбек тили ва адабиёти
университети доценти

***Аннотация:** мақолада она тили ўқитиш тизимини такомиллаштиришда қўл келувчи янги ўқитиш методикаси ва унинг асосий омиллари ҳақида фикр юритилади. Шунингдек, баҳолашнинг халқаро стандартига мос келадиган ўқув топшириқларини тузишда прагматик ёндашувга таянишнинг афзалликлари баён қилинган. она тили машғулоти орқали ривожлантириш кўзда тутилаётган тўртта муҳим кўникма (тинглаб тушуниш, гапириш, ўқиш ва ёзиш) ни ташкил этувчи мезон ва уланинг номланиши масаласига муносабат билдирилган.*

***Калит сўзлар:** прагматик ёндашув, нутқий кўникмалар, нутқ сўзлаш, англаш, фаҳлаш, ишио ёзиш, халқаро баҳолаш, ўқитиш методикаси, ўқув топшириқлари*

ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ УЧЕБНЫХ ЗАДАНИЙ В ОБУЧЕНИИ РОДНОМУ ЯЗЫКУ

Г. Х. Ҳамроев

доцент Ташкентского государственного университета узбекского
языка и литературы имени Алишера Навои

***Аннотация:** в статье рассматривается новая методика преподавания и ее основные факторы, используемые в совершенствовании системы преподавания родного языка. В нем также описываются преимущества использования прагматического подхода при составлении учебных заданий, соответствующих международному стандарту оценки. существует отношение к вопросу о названии критерия и связи, которое состоит из четырех важных навыков (аудирование, понимание, говорение, чтение и письмо), которые планируется развивать на уроках родного языка.*

***Ключевые слова:** прагматический подход, навыки устной речи, говорение, понимание, устный перевод, написание эссе, международная*

оценка, методика преподавания, учебные задания

LINGUODIDACTIC FEATURES OF IMPROVING EDUCATIONAL TASKS IN TEACHING THE NATIVE LANGUAGE

G. H. Khamroev

Associate Professor of the Tashkent State University of Uzbek
Language and Literature named after Alisher Navoi

Abstract: *the article considers a new teaching methodology and its main factors used in improving the system of teaching the native language. It also describes the advantages of using a pragmatic approach when preparing training tasks that meet the international assessment standard. there is an attitude to the question of the name of the criterion and the connection, which consists of four important skills(listening, understanding, speaking, reading and writing) that are planned to be developed in the lessons of the native language.*

Keywords: *pragmatic approach, oral speech skills, speaking, understanding, interpretation, essay writing, international assessment, teaching methods, training tasks*

Кириш. Полшалик педагог Януш Корчак: “Она тили – бу бола учун ўйлаб топилган қоидалар эмас, нафас олаётган ҳаво каби халқининг руҳи билан тенгдир”, деган эди . Ўқувчиларга она тилини ўргатиш қуйидаги вазифаларни ҳал қилади: биринчидан, унинг туғма ақлий қобилиятни ривожлантириш, бу сўзнинг инъоми деб аталади; иккинчидан, ўқувчиларни она тили хазиналарини онгли эгаллаш билан таништириш; учинчидан, болалар бу тилнинг мантиғини ўрганишлари керак. Бу мақсад ва вазифаларга бирин-кетин эмас, балки баравар эриши, бориш лозим.

Ҳ.Неъматовнинг қуйидаги фикрлари ҳозир ҳам она тили таълими учун аҳамиятли:

“Асрлар давомида инсоният томонидан тўпланган барча тил илмини ўрта мактаб ўқувчисига ўргатишнинг иложи ва зарурати йўқ. Демак, она тилидан энг зарур билимларни танлаш асосий масалалардан биридир.

Она тилидан билимларни танлашнинг бош мезони унинг фойдалилик ва амалда қўлланила олиш даражасидир. Биз она тилидан фойдали билимлар деб болаларнинг саводли ёзиш, ижодий фикрлаш, фикр маҳсулини нутқ шароитига мос равишда оғзаки ва ёзма шаклларда тўғри, раво ифодалаш кўникмаларини шакллантириш учун хизмат қиладиган,

уни юксак инсоний фазилатлар руҳида тарбиялаш ва ривожлантиришни таъминлайдиган билимларни тушунамиз”.

Она тили, миллий сўзлар ақлий ривожланиш ҳамда дунёни англашнинг асосидир. Ўқувчи нутқининг ўз вақтида ривожланишига ғамхўрлик қилиш, саводхонлигига эътибор бериш жуда муҳимдир. Ўқувчининг нутқи қанчалик бой ва мантиқли бўлса, унинг ўз фикрларини ифодалаши шунчалик осон кечади, оламни, борликни англаш қобилияти қанчалик кенг бўлса, ўқувчилар турли нутқ вазиятларида тенгдошлар ёки катталар билан мазмунли ва тўлақонли мулоқотга кириша олади, тафаккури ҳам шунчалик фаол ривожланишда бўлади. Буларнинг барча дарс машғулотларида ўқувчини ўқув топшириқлари орқали тўғри йўналтириш, тўғри савол бериш, мазмунли ва мантиқли жавоб беришга боғлиқдир.

Ўқувчилар ўз она тилида қанчалик яхши нутқ сўзлай олсалар, ўз фикрларини оғзаки ва ёзма шаклда шунчалик ёрқинроқ, чиройли ва сермазмун ифодалай оладилар. Ўқувчи уйда, синфда ва кўчада фойдаланадиган она тили орқали атрофидаги олам ва инсон фаолияти ҳақида дастлабки маълумотларни олади. Шунинг учун ҳам мактабнинг биринчи вазифаси болаларни ўз она тилида яхши гапиришга ўргатишдир.

Бугунги куннинг энг муҳим масаласи – мактабда она тили таълимини инсонпарварлаштиришдир. Шунда она тилини ўрганишга ўқувчиларда катта қизиқиш уйғонади. Она тили орқали ўқувчи тафаккурида оламнинг лисоний манзараси, миллий маданиятлар шаклланади. Агар она тили оддий ўқув предмети эмас, қадрият сифатида ўқитилса, ўқувчиларда ўз-ўзида теран тафаккур ва миллий ғурур шаклланади. Она тили машғулотларида ўз она тили орқали ўқувчилар миллий менталитетни, ҳаётни, халқнинг маданий меросини ўрганишлари керак. Бу сўз ва матнларда акс этган, аммо улар билан қандай ишлаш керак? Албатта, прагматик характердаги ўқув топшириқлари орқали. аввал “Она тили” фани орқали ўқувчилар савол ва топшириқлар асосида тилнинг урф-одат ва қонуниятларини ўрганадилар. Кейинчалик эса ўз она тилида англаш, фаҳмлаш, нутқ сўзлаш, иншо ёзишни ўрганибгина эмас, балки топшириқлар орқали ўқув луғатларига йўналтирилса, она тилининг жонли ва табиий тилнинг эканлигига ҳам ишонч ҳосил қилишади.

Ўқув топшириқлари орқали она тилни ўқитишга инновацион ёндашувларни жорий этишга доир ишларни фаоллаштириш; она тил ўқитиш учун илмий, методик, психологик ва педагогик ёрдам тизимини ривожлантириш ишларни такомиллаштириш; этнолингвистиканинг сўнгги ютуқларини таълим жараёнига жалб қилиш мумкин.

Мактабда етарли миқдорда ўқув луғатларнинг йўқлиги, қўшимча ўқув адабиётлари, электрон ресурсларнинг, методик қўлланмаларнинг

кам ёки яроқсиз эканлиги ҳам она тили таълими сифатига катта таъсир кўрсатади. Аммо мавжуд имкониятлардан ҳам самарали фойдаланилмайди. Агар она тили машғулотида ўқув топшириқлари ўз ўрнида тўғри қўлланилса, ўқувчилар маълумотлар билан ишлай олишга топшириқлар орқали тўғри йўналтирилса, ахборот технологиялари асрида манба муаммо бўлмайди. энди билимдон ўқувчилар тайёрлаш вақти ўтди. Бугунги даврнинг талаби билувчи, билиб олувчи ўқувчиларни тарбиялашдир. Агар ўқувчига тўғри ва мақсадли савол берилса, ҳаёт учун фойдали топшириқларни бажаришга ўргатилса, зарур нутқий малакалар машқ қилдирилса, ижодий тафаккур соҳиблари етишиб чиқиши муқаррар.

Ўқув топшириқлари фақат мактабда эмас, ҳаётда мактабдан ташқари оилада, кўча кўйда ҳам аҳамиятли. Ота-оналар ҳам маҳалладошлар ҳам ўқувчига савол берганда унинг ёши, интеллектуал имконияти ва психофизиологиясини инобатга олишлари лозим.

Куйидаги ташкилий-услубий таъминот, педагогик шарт-шароитлар ҳам она тили таълими самарадорлигига, жумладан, ўқув топшириқлар билан ишлаш сифатига салбий таъсир кўрсатиши мумкин:

- кўпгина мактабларда алоҳида компьютер билан жиҳозланган, интернет билан таъминланган она тили синф хоналари ёки бошқа инновацион воситалар ва технологиялар мавжуд эмаслиги;

- дарсликлар, ўқув луғатлар, дарсдан ташқари адабиётларнинг, жумладан, миллий халқ ертақлари (айниқса, ранг-баранг тасвирланган), санъат асарлари, ўқув материаллари ва кўргазмали воситаларнинг кескин тақчил эканлиги;

- она тилида компьютер ўқув дастурлари, шунингдек, мултфилмларнинг амалда йўқлиги;

- аксарият ота-оналар чет тили ва математика фанларига диққат қилиб, ўз фарзандларининг она тилини ўрганишларига эътиборсиз муносабатда бўлиши;

- оила даврасида ота-она ёки оила аъзоларининг бола саволларига масъулият ва ҳафсала билан жавоб бермаслиги.

Шуни унутмаслик керакки, миллий қадриятлар, жумладан, она тилини мукамал билмасдан муваффақиятга эришиб бўлмайди. Шунинг учун ҳам она тили ўқитиш методикасида нимани, қандай ўқитиш масаласи антик даврдан то бугунги кунга қадар муаммо бўлиб келган. Бу табиий ҳол, албатта, тараққиёт методикага боғлиқ бўлганлиги боис, замон ўз талабини қўяди, методика мазкур буюртмани бажаради. Шунинг учун ҳам нимани қандай ўқитиш масаласи доимий долзарликка эгадир. Интенсив ривожланишни мақсад қилган ҳар қандай давлат таълимга таянади. Замонга мос таълим тизими жамиятни интеллектуал,

иктисодий, маънавий жиҳатдан ўсишга олиб келади. Замонавий таълимни нима ташкил этади? Муайян фан доирасида олинса, шу ўқув предмети бўйича эгалланиши лозим бўлган билим, кўникма ва малакларни шакллантирувчи янги, креатив мазмун тушунлади.

Мавзуга оид адабиётларнинг таҳлили (Literature review). Амалдаги она тили таълимида фаннинг асосий ўқув материали – грамматик маълумотлар ва уларни ўзлаштириш ҳамда мустаҳкамлаш учун берилган ўқув топшириқлар ҳисобланади. Аслида бу эскича ёндашув бўлиб, бугунги замонавий таълим – грамматик қоидаларга асосланишни инкор қилмоқда. МДХ мамлакатларида, жумладан рус тили дарсликларида ҳам узоқ муддат грамматизм ҳукмронлик қилиб келди, жумладан, ўзбек тили дарсликлари мазмунига ҳам мазкур грамматизм рус тили дарсликларидан (проф. Бархударов, доц. Досичева “Грамматика русского языка”) 1939 йилда таржима йўли билан кириб келди ва бугунги кунга қадар амал қилиб келди. Қоидалар системасидан иборат мазмун турли даврларда турлича методика асосида ўқитилди. М.Асқарова (1970-1993) ва Ҳ.Неъматов (1998-2006) лар муаллифлигида нашр қилинган Ўзбек тили (Она тили) дарсликларида анъанадан чиқиш, янгича ёндашувлар кузатилган эди. Айтиш жоизки, мазкур муаллифлар ҳам грамматик маълумотлар ҳажмини қисқартирмади, бироқ ўқув топшириқлар мазмунида сезиларли ўзгаришлар мазжуд эди. Кейинги Н.Маҳмудов бошчилигида яратилган дарсликлар мазмунида грамматик қоидалар ҳажми маълум даражада ортди, илмийлашди ва ўқув топшириқлар савияси даражаланиш ҳисобига соддалашди. Натижада нутқий кўникмалар талаб даражасида ривожланмай, кўпроқ лингвистик билим ҳосил қилишга эришилди. Дарсликнинг методика қисми – ўқув топшириқлар ҳам шунга хизмат қилиб келди.

Фан ўз-ўзидан ривожлана олмайди, унинг ҳаракатга келишини методика таъминлаб беради. Гарчи методика соҳасини ривожлантириш учун айрим ҳаракатлар амалга оширилган бўлса-да, она тили ўқитиш методикасида шу кунга қадар ўқувчи машғулотлар орқали нимани ўрганиши кераклиги, қайси ўқув материални ёддан билиши, қайси ўқув материални ёд олишга зарурат йўқ, ўқиб тушунса, етарли бўлишини, қайси бўлимларни ўқитишда, асосан, машқлардан, қайсиларида топшириқлар устида кўпроқ ишлаш, машқ, топшириқ ва саволнинг бир биридан фарқланиши, таҳлил материали учун қандай мисоллар, матнлар олиш лозимлиги, уларни танлаш ва қўллаш мезонлари аниқланмаган. Ўқувчилар эгаллаши лозим бўлган грамматик, лексик минимумлар ишлаб чиқилмаган эди. Таъкидлаш лозимки, ҳам ўзбек филологиясининг ҳам она тили таълимининг ислохотчиси – Б.Менглиев умумий ўрта таълим ўқувчилари учун илк бор грамматик минимумни ишлаб чиқди. Она тили

ўқитиш методикаси тарихида ортиқча грамматизмни қисқартиришга эришди.

Таъкидланган камчиликлардан энг муҳими, таълимнинг сифатини белгилаб берувчи энг муҳим индикатор, ҳам шакллантирувчи ҳам синаш жараёнида қатнашувчи воситалар – машқлар тизими, шунингдек савол ва топшириқлардир. Булар – она тили таълими мазмунини, методиканинг асосини, таълим мазмунини ташкил этади.

Илмий, илмий-методик манбаларда таълим мазмуни тушунчаси турлича талқин қилинади. Жумладан, рус педагог-олимлари И.Я.Лернер ва М.Н.Скаткинлар таълим мазмунига ўрганиш учун танланган ва ўқувчиларнинг ўзлаштиришларига мўлжалланган, методик жиҳатдан ишланган бой ижтимоий тажрибанинг бир қисми сифатида қарайдилар.

Адабиётларда “таълим мазмуни” тушунчаси билан бирга “ўқув материали” атамаси ҳам қўлланилади. Дидактикада ўқув материали тушунчаси кенг ва тор маъноларда ишлатилади. Кенг маънода у “таълим мазмуни” тушунчасига тенг бўлса, тор маънода маълум даражада ўрганилиши керак бўлган, ўқувчиларнинг ўзлаштиришларига мослаштирилган билим, кўникма ва малакалар тизими тушунилади.

Таълим мазмуни деганда 1) ўқув режалари, 2) ўқув дастурлари, 3) дарсликлар ҳамда 4) ўқув-методик қўлланмалар назарда тутилади. Она тилидан дастур ҳамда дарсликлар ўқувчиларнинг ўрганишлари учун танланган ва уларнинг ўзлаштиришларига мувофиқлаштирилган тил материалларини ўз ичига олади .

Тадқиқот методологияси (Research Methodology). Мактаб дарсликларида миллат тафаккури ва мафқурасининг энг илғор намуналари акс этиши керак , деган таъкид, фикримизча, “Она тили” дарсликларига кўпроқ тегишлидир. Аждодлардан, умуман, инсоният даҳоларидан бугунги кунгача етиб келган тафаккурнинг энг илғор маҳсули бўлган мақол, матал, ҳикматли сўзлар, тасвирий ифодалар, иборалар она тили таълимининг мазмунини ташкил этиши керак, улардан онда-сонда эмас, балки ҳар дарсда, ҳар ўқув топшириқ таркибида унумли фойдаланиш мақсадга мувофиқ. Ўз ўрнида ва ўз вақтида ўқувчилар тафаккурига сингдирилган бу каби халқона, миллий дурдоналар уларнинг фикрларини теранлаштиришга, дунёқарашларини кенгайтиришга ва ўзларида ҳосил бўлган ижодий тафаккур маҳсулини равон, аниқ ҳамда тушунарли тарзда баён эта олишларига замин яратади.

Амалдаги дастур ва дарсликлар ўқувчини она тили таълими мақсадига мувофиқ мустақил изланишга ундаши лозим. Бундай шароитда дарсликнинг энг муҳим қисмини назарий маълумотлар базаси эмас, балки ўқувчига она тилимизнинг сон-саноксиз имкониятларидан унумли ва ўринли фойдаланишни ўргатадиган ўқув топшириқлари

ташқил этмоғи лозим. Чунки мактабда она тили таълими тилшунос тайёрлаш мақсадини эмас, тил имкониятларидан кенг фойдалана оладиган ижодий тафаккур соҳибини жамиятга етказиб беришни тақозо этади. Демак, ўқув топшириқлари ўқувчини изланишга ундай олсагина, уларни талаб даражасида деб ҳисоблаш мумкин бўлади. Ҳозир амалда бўлган мактаб дарсликларига ўқув топшириқлари талаб даражасида деб бўлмайди. Чунончи, она тили дарсларида тез-тез учрайдиган “Матндан унлиларни топиб тавсифланг” каби ўқув топшириқлари ўқувчида ижодий тафаккурни шакллантирмайди ва кўникма ва малакасини ривожлантиришга хизмат қилмайди.

Машқ узлуксиз такрорга асослангандагина самара беради. Ўқув материалларининг ўқувчи томонидан самарали ўзлаштирилиши такрор билан боғлиқ.

Маълумки, психологик нуқтаи назардан инсон хотираси муайян турларга бўлинади. Маълумотларни бир марта ўқиш оддий хотирада вақтинча сақланади ва қисқа муддатда унутилади. Агар узлуксиз такрорланса, у доимий хотирага ўтади. Г.Эббингауз нинг ўқувчи эслаб қолиши мумкин бўлган маълумотлар таркиби, миқдори ва сифати ҳақида олган хулосаларини шу ўринда келтириш жоиздир. У ҳеч қандай маъно аниқламайдиган 38 та бўғинни ўқувчи 55 марта такрорлаганда эслаб қолганини; 38 – 40 та сўздан иборат материални эслаб қолиш учун эса, 6-7 марта такрорлаш кифоя қилганни аниқлаган. Ўқувчининг ижтимоий ҳаётда алоқа-аралашувни тўғри амалга оширишида хизмат қила оладиган зарурий маълумотларни унинг узоқ муддатли хотирасига ўтказиш учун ўша маълумотларни кўп марта такрорлатиш ва хотирасида қайта тиклаб туриш лозим. Шу ўринда айтиш мумкинки, тил сатҳларини ўқитишда ўқув материали мазмунида пурҳикмат матнлардан ўринли фойдаланилса, ўқувчи уларни бир-икки такрорлаш билан узоқ муддатли хотирасига “ёзиб қўяди”. Бирор жисмоний ҳаракат автоматлашиш даражасига етиши учун қанча узлуксиз машқ зарур бўлса, муайян нутқий малаканинг шаклланишига ҳам шунча машқ, ҳаракат керак бўлади.

Шунингдек, топшириқлар – ўқувчиларни мавзу устида мақсадли, самарали ишлашларини таъминлайди, шу билан бирга машғулотда эгаллаган кўникма ва малакаларни баҳолаш, синаб кўриш учун ҳам ишлатилади.

Мактаб дарсликларига миллат тафаккури ва мафкурасининг энг илғор намуналари акс этиши керак, деган таъкид, фикримизча, “Она тили” дарсликларига кўпроқ тегишлидир. Аждодлардан, умуман, инсоният даҳоларидан бугунги кунгача етиб келган тафаккурнинг энг илғор маҳсули бўлган мақол, матал, ҳикматли сўзлар, тасвирий ифодалар, иборалар она тили таълимининг мазмунини ташқил этиши

керак, улардан онда-сонда эмас, балки ҳар дарсда, ҳар ўқув топшириқ таркибида унумли фойдаланиш мақсадга мувофиқ. Ўз ўрнида ва ўз вақтида ўқувчилар тафаккурига сингдирилган бу каби халқона, миллий дурдоналар уларнинг фикрларини теранлаштиришга, дунёқарашларини кенгайтиришга ва ўзларида ҳосил бўлган ижодий тафаккур маҳсулини равон, аниқ ҳамда тушунарли тарзда баён эта олишларига замин яратади.

Таҳлил ва натижалар (Analysis and results). Амалдаги дастур ва дарсликлар ўқувчини она тили таълими мақсадига мувофиқ мустақил изланишга ундаши лозим. Бундай шароитда дарсликнинг энг муҳим қисмини назарий маълумотлар базаси эмас, балки ўқувчига она тилимизнинг сон-саноксиз имкониятларидан унумли ва ўринли фойдаланишни ўргатадиган ўқув топшириқлари ташкил этмоғи лозим. (Чунки мактабда она тили таълими тилшунос тайёрлаш мақсадини эмас, тил имкониятларидан кенг фойдалана оладиган ижодий тафаккур соҳибини жамиятга етказиб беришни тақозо этади.) Демак, ўқув топшириқлари ўқувчини изланишга ундай олсагина, уларни талаб даражасида деб ҳисоблаш мумкин бўлади. Ҳозирда республика миқёсида амалда бўлган мактаб дарсликларидаги ўқув топшириқларининг айримлари белгиланган талабларни қондира олмайди. Чунончи, она тили дарсларида тез-тез учрайдиган “Матндан унлиларни топиб тавсифланг” кабиларни ўқув топшириқлари даражасида баҳолаб бўлмайди, сабабки, улар ўқувчида ижодий тафаккурни шакллантириш ва ривожлантиришга хизмат қила оладиган етарли кўникма, малакаларни ҳосил қилиши қийин.

Дарсликни паровозга қиёс қилиб, унинг вагонлари сифатида ҳар бир мавзуга тааллуқли луғатлар, жумладан, орфография учун имло луғати, орфоэпия учун талаффуз машқлари тўплами, лексика учун изоҳли луғат, морфология учун морфем луғат ва бошқалардан самарали фойдаланилса, кўзланган натижага эришиш мумкин. Ахборот технологиялари асрида маълумотлар базаси муаммо эмас. Шунинг учун дарсликларнинг топшириқлар қисми мукамал, тизимли, пухта ишлаб чиқилса, бас.

Бугунги кун она тили таълими мактабда ўргатилиши белгиланган тил сатҳларидан қатъи назар, ҳатто фонетика ўқитишда ҳам ўқувчининг сўз бойлигини ошириш, шу орқали ўз фикрини оғзаки ва ёзма шаклларда мустақил, равон, лўнда ва жозибали ифодалай олишига эришишни талаб этади. Ушбу мақсадни амалга ошириш, албатта, ўзбек тилининг тенгсиз хазинаси ҳисобланган махсус лексик бойликларсиз самарали бўлиши қийин.

Нафақат фонетика ўқитишда, балки тилнинг барча сатҳларини ўқитишда матал, топишмоқ, тез айтиш, латифа, лоф, терма ва дoston намуналаридан таҳлил материали сифатида фойдаланиш она тили

таълимида самарадорликка эришишда, баркамол авлодни тарбиялашда муҳим восита бўлиб хизмат қила олади.

Грамматика масаласи бугун таълим олдига қўйилган талабларни яхши англамаслик, грамматика ҳақида бошқача тасаввурларга эга бўлиш оқибатида бир-бирига қарама-қарши фикрларни келтириб чиқармоқда.

Аввало, грамматика нима? Аслида “грамматика” сўзи ўқиш ва ёзишни ўрганмоқ деган маънони англатади. Аммо бизда тилшуносликда яратилган назариялар, қоидалар мажмуаси сифатида қаралади, грамматика деганда, асосан, морфология ва синтаксис тушунилади. Мактаб ўқувчисига 6-7-8-9-синфларда 4 йил давомида морфология ва синтаксис ўқитилади, аммо бу маълумотлар нутқий кўникмаларни ривожлантиришга деярли хизмат қилмайди. Ундан кўра дарслик тузишда кўп йиллардан бери эътибордан четда қолиб, жуда кам соатларда ўқитиб келинаётган фонетика, тўғри ёзиш, имло қоидалари (орфография), адабий талаффуз қоидалари (орфоэпия), тилнинг луғат таркиби (лексика, лексикология эмас) ва тиниш белгилари (пунктуация) каби мавзулар ўқувчида ҳақиқатан имловий саводхонлик, адабий талаффуз кўникмаларини ҳосил қилади, сўз бойлигини оширади. Дарсликларда энгил грамматик маълумотлар берилиши керак, бу – ўқувчига бирор чет тилини ўрганишда асқотади. Мактаб дарсликлари мазмунида назарий маълумотлар қачон ва қандай кўпайди? Битирувчи, ёки биринчи курс талабасининг олдига бориб мана шу жумлани грамматик таҳлил қилиб бериш сўралса, у тиббиёт йўналишида бўладими, молия йўналишида, лингвистика ихтисослигида тадқиқот олиб борадиган докторантлар даражасида таҳлил қилиб беради, аммо унга гапни мураккаб эга, от-кесим, сифатловчи, қаратқич аниқловчи, номустақил, мустақил тўлдирувчига ажратишдан ҳеч қандай наф йўқ. Бунинг ўрнига унга яхши шифокор ва банк ходимига керак бўладиган таъсирчан нутқ ва мулоқот маданияти ўргатилиши керак эди. Улар она тили машғулотида адабий талаффузи раво, имловий саводхон, таъсирли нутқ учун етарли сўз бойлигига эга бўлишилари керак эди.

Хулоса ва таклифлар (Conclusion/Recommend.) Мактабда, одатда, муайян ўқув предметиға тегишли дарслик дарс жараёнида ҳам, ҳатто дарсдан сўнг ҳам ўқувчиға ўқитувчининг шу ўқув предмети бўйича билим бериш ҳамда маълумот олишнинг асосий воситаси, таянчидир. Шундай экан, асосий диққатни дарсликдаги ўқув материалларининг таркиби, тузилиши ва, албатта, мазмуниға қаратиш керак. Биз ҳам ўқувчиларға она тилидан ҳаёт давомида ҳар қандай вазиятда, ҳар онда асқотадиган билим ва кўникмаларни беришимиз керак. Ортиқча грамматизм, она тили таълимини қийин аҳволға олиб келаётган эди. Янгиға ёндашувларнинг ўз вақтида амалиётға жорий этилаётгани, муаммонинг манбаси кеч

бўлса-да аниқлангани бу жараённи соғломлаштиришга имкон беради.

Фойдаланилган адабиётлар:

<https://ru.wikipedia.org/wiki/>

Ғуломов А., Неъматов Ҳ. Она тили таълими мазмуни. Ўқитувчилар учун методик қўлланма. – Т.: Ўқитувчи. 1996. 9-б.

Лернер Я. Дидактические основы методов обучения Текст. / И. Я. Лернер.–М. : Педагогика, 1981. – 186 с.

Қаранг: Ғуломов А., Неъматов Ҳ. Она тили таълими мазмуни. Она тили ўқитувчилари учун қўлланма. –Т.: Ўқитувчи, 1995. – 128 б.

Баркамол авлод – Ўзбекистон тараққиётининг пойдевори. –Тошкент: Ўзбекистон, 1998.–4-19-б.

Ғозиев Э. Умумий педагогика. –Т., 2010. – 221-222-б.

Баркамол авлод – Ўзбекистон тараққиётининг пойдевори. –Тошкент: Ўзбекистон, 1998.–4-19-б.